

Pandemi Sürecinde Aktif Görev Alan Sağlık Çalışanlarının COVID-19 Algısı ve Çocukları ile İletişimi: Görünenin Art Alanına Yönelik Nitel Bir İnceleme

Active Healthcare Professionals' Perception of COVID-19 and Their Communication with Their Children: A Qualitative Analysis of the Background of the Pandemic

Mikail BATU*
Sefer KALAMAN**
Onur TOS***
Hilal SUBAŞI****

Öz

Küresel olarak büyük bir etkiye sahip pandemiler, sosyal hayatın yanında, iş rutinlerinin de değişmesine yol açmaktadır. Günümüzde yaşanan COVID-19 pandemisi sürecinde sağlık çalışanlarının da iş rutinleri değişmekte ve bu değişim özel hayatlarını etkileyebilmektedir. Özellikle çocuklu ailelerde ebeveynlerin pandemi algısı ve onu çocuklarına anlatma şekli, çocuklarının hastalığı anlamasına ve önlem almasına ilişkin büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, aktif görev alan sağlık çalışanlarının pandemi sürecine ilişkin algıları ve bu süreç içerisinde çocuklarıyla iletişim şekil ve tarzları üzerine bir inceleme yapılmıştır. Sağlık eğitimi almış, altı-on sekiz yaş arası en az bir çocuğun ebeveyni olan ve aktif olarak bir sağlık kuruluşunda görev yapan otuz gönüllü amaçlı örnekleme kapsamında araştırmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılarla fenomenoloji deseni kapsamında derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Saha araştırması verileri, sağlık profesyonellerinin COVID-19 hastalığının biyolojik silahlar, küresel ekonomik sistemler ve vahşi hayvanlar ile ilişkili olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Ayrıca araştırma, pandemi sırasında

* Doç.Dr. Ege Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İzmir, Türkiye, E-posta: mikail.batu@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6791-0098

** Doç.Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü, Ankara, Türkiye, E-posta: skalaman@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2761-1229

*** Öğr.Gör. Tarsus Üniversitesi, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Tarsus, Türkiye, E-posta: onurtos@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4992-9315

**** Arş.Gör. Ege Üniversitesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü, İzmir, Türkiye, E-posta: hilal.subasi@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3811-2724

sağlık çalışanlarının çocuklarıyla ağırlıklı olarak diyaloga dayalı, empatik, onaylayıcı, kapsayıcı ve doğrudan iletişim biçimini kullandıklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19 Pandemisi, COVID-19 Algısı, Sağlık Çalışanı, Pandemide Çocukla İletişim, Nitel Analiz.

Abstract

As a global phenomenon impacting societies, pandemics cause changes in work routines as well as in social life. During the COVID-19 pandemic, there has been a significant change in the work routines of healthcare professionals whose private lives were also affected. Especially the way parents perceive and explain the pandemic to their children has been important for children to understand the disease and take precautions accordingly. This study aims to examine the health workers' perceptions of the pandemic and their communication styles with their children during this process. In this regard, this study undertakes a qualitative approach following a phenomenological research design by conducting in-depth interviews with thirty participants, who are medical professionals actively working in a health institution, and are parenting at least one child between the ages of six and eighteen. The field research data shows that health professionals relate COVID-19 disease to biological weapons, the global economic system, and wild animals. In addition, the research also reveals that, during the pandemic, healthcare professionals used mainly a dialogue-based empathetic, approving, inclusive and direct form of communication with their children.

Keywords: COVID-19 Pandemic, Perception of COVID-19, Healthcare Professional, Communication with Children in the Pandemic, Qualitative Analysis.

Giriş

11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından COVID-19 pandemisi olarak kabul edilen hastalığın (WHO, 2019) hızla yayılmasıyla beraber artan vaka ve ölüm sayıları, birçok alanda olduğu gibi sağlık kurumlarının işleyişinde de değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmıştır. Türkiye'de ilk resmi COVID-19 vakasının görüldüğü 10 Mart 2020 tarihinden sonra yapılan düzenlemeler, tüm bireyleri salgına karşı korumak ve ağır sonuçlar doğuracak bir sağlık krizini engellemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte pandeminin nasıl algılandığı ve nasıl açıklanacağı büyük önem taşımıştır. Özellikle hastalarla yüz yüze iletişim kuran sağlık çalışanlarının pandemiye ilişkin bilgileri ve pandemiye algılama şekilleri, yapılacak tedavi çalışmalarının ve toplumsal düzenin devamlılığı açısından hayati değere sahip olmuştur. Bu süreçte sağlık çalışanlarının iş rutinleri de değişmiş ve bu değişim özel hayatlarını da etkilemiştir. Özellikle çocuklu ailelerde sağlık çalışanı ebeveynlerin pandemi algısı ve onu çocuklarına anlatma biçimi, çocuklarının hastalığı anlamasına ve önlem almasına ilişkin büyük etkiye sahip olmuştur.

Pandemi sürecinde ebeveynlerin en çok çocukları için kaygı duyabilecekleri öngörülebilir (Bao, Qu, Zhang & Hogan, 2020; Goldman & Ijzendoorn, 2020). Örneğin Asongu ve Usman (2020) COVID-19 sürecinde Ruanda üzerine yapmış oldukları araştırmada, ülke genelinde 18 yaş altı çocuklar için küresel sağlık tehditlerinin, ebeveynlerin kaygısını artırdığını tespit etmişlerdir. Sağlık konusunda çocuklar üzerine yapılan başka bir araştırmada ise COVID-19 sürecinde otizmlili çocuğu olan anneler ile diğer anneler arasında psikolojik iyi oluş ve umutlu olma konusundaki

algıya ilişkin farklılıklar olduğu ancak çocuklarıyla ilgili kaygılarının değişmediği vurgulanmıştır (Ersoy, Altın, Sarıkaya & Özkardaş, 2020). Sağlık çalışanlarının da çocuklarını pandemi sürecine hazırlamaları ve hazırlarken gerek kendi aralarında gerek çocukları ile kişilerarası iletişim temelinde hangi iletişim türlerini nasıl kullandıkları önem taşımaktadır. Ezeah vd. (2020) Nijerya bölgesinde COVID-19 farkındalığı ve kişilerarası iletişim temelli çalışmalarında; “insanlar arasında COVID-19 hakkında bilgileri artırmak amacıyla kişilerarası iletişimden yararlanılmalı, iletişim kaynakları güvenilir olmalı” yorumunda bulunmaktadır (s. 483). Duong vd. (2021) ise COVID-19 sürecinde sosyal medya kampanyaları ve kişilerarası iletişime yönelik çalışmalarında, pandeminin bulaşıcılığı düşünüldüğünde kişilerarası iletişimin büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra COVID-19 pandemisi ve enfekte insanlara karşı sosyal mesafe durumlarının kişilerarası iletişim perspektifinde ele alındığı başka bir çalışmada, pandeminin duygusal bağları ortaya çıkardığı ve kişilerarası iletişimde bilgi alışverişlerinin merkezine konumlandığı tespit edilmiştir (Curşeu, Coman, Panchenko, Fodor & Ratiu, 2021). Pandemi sırasında aracı iletişim konusuna ilişkin bir diğer çalışmada ise pandemi sürecinin kişilerarası iletişimi psikolojik yönden olumlu ve/veya olumsuz yönde etkilediği, insanların iletişim temelinde birbirine bağlanma noktasında zorluklar yaşadıkları belirlenmiştir (Choi & Choung, 2021, s. 2413). Bu çerçevede bu çalışma COVID-19 pandemisinin sağlık çalışanları tarafından nasıl algılandığı ve çocuklarına nasıl aktarıldığı üzerinde durmaktadır. Çalışmada sağlık eğitimi almış sağlık çalışanlarının pandemi sürecini nasıl algıladıkları ve süreç içerisinde çocuklarıyla kurdukları iletişim türleri üzerine bir inceleme amaçlanmıştır.

Literatür Art Alanı

Çin'in Wuhan şehrinde başlayıp bütün dünyayı etkileyen SARS CoV-2 adlı virüs kaynaklı hastalık, 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir (WHO, 2019). Şiddetli akut solunum sendromu Koronavirüs 2 (SARS CoV-2), COVID-19'un nedeni olarak görülmektedir (Deniz & Tezer, 2020, s. 1). Tüm dünyayı etkileyen bu hastalığın kişiler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, uygun yaklaşım ve etkin planlamalarla mümkün olabilmektedir (Yücesan & Özkan, 2020, s. 134). Pandemi hem sağlık çalışanları hem de diğer insanlar için farklı algılar oluşturan bir kavramdır. Harper vd. (2020) COVID-19'a yakalanma riski, virüs korkusu, ahlaki temeller ve davranış değişikliği ölçütlerini temel alarak 324 kişi ile COVID-19 ve halk sağlığına ilişkin görüşmüşlerdir. Çalışmada olumlu davranış değişikliğinin tek göstergesinin (ilgili hiçbir değişkenin etkisi olmadan) COVID-19 korkusunun olduğu sonucuna varılmıştır. Dryhurs vd. (2020) COVID-19'un risk algılarına yönelik Avrupa, Amerika ve Asya'daki 10 ülkede, 6991 kişiyle yaptıkları araştırmalarında bu süreçte birey ve toplum yanlısı değerlerin, hükümete, bilime ve tıp uzmanlarına güvenin ve risk algısının öne çıktığını saptamışlardır. Ekiz vd. (2020) insanların COVID-19 pandemisine yönelik algılarını araştırdıkları çalışmalarında; kişilerin demografik özelliklerinin pandemi algısında farklılıklar yarattığını tespit etmişlerdir. Bu çerçevede kişilerin, COVID-19 pandemisine yönelik kontrol algılarının düşük olduğunu belirlemişlerdir. Kırık vd. (2020) algı yönetimi perspektifinden COVID-19 pandemisini derledikleri çalışmalarında; pandemi süreçlerinde insanların ölüm ve korku gibi olumsuz durumlara karşı endişelerinin arttığını ve bu durumun önüne geçebilmenin sağlıklı iletişimle mümkün olduğunu açıklamışlardır. Kirman

(2020) sosyal medya üzerindeki salgın psikolojisini; algı, etki ve mücadele yollarıyla ele aldığı araştırmalarında; pandemi algısına neden olan etmenleri din, dine bağlı içerikler ve anlayışlar, doğanın etkisi, komplo teorileri üretme ifadeleri ile açıklamaktadır (ss. 37-38). Buna ek olarak psikolojik süreçlerin etkili olduğunu, anlamsızlık ve belirsizlik durumlarının ortaya çıktığını, pandeminin kişisel sıkıntıları beraberinde getirdiğini ve stres yarattığını, bu çerçevede kaygıların meydana geldiğini ve korku ortamının oluştuğunu belirtmektedir. Maraş ve Batu (2020) COVID-19 ile ilgili yaptıkları literatür incelemesinde virüsün bulaşmasının ve yayılmasının engellenmesinde bulaşma yollarının ve klinik özelliklerinin bilinmesinin ve sağlık çalışanlarının tedavi yöntemlerine ilişkin algılarının önemli olduğunu ve bu konuda tüm sağlık çalışanlarının bilinçlendirilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (s. 143).

Koronavirüs salgınından bütün toplum etkilenmektedir; ancak buna karşın bu etkileri özellikle sağlık çalışanları farklı şekilde yaşayabilmektedir. Sağlık çalışanlarının iş süreçlerinin salgına yönelik düzenlenmesi, verilen sağlık hizmetinin salgına uygun hale getirilmesi gerekmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020a). İşyerindeki stres, enfekte olma kaygısı ile ön safta hizmet eden sağlık çalışanlarının; okulların kapanması, ebeveynlerinin çalışma durumu, rutinlerinin değişmesi gibi nedenlerle çocuklarının bu süreçten etkilenmeye daha açık oldukları düşünülebilir. Üzerinde en çok durulması gereken konulardan birisi ise sağlık çalışanlarının konuyu nasıl algıladıkları, ailelerine ve özellikle çocuklarına nasıl aktardıklarıdır. Bu noktada sağlık çalışanlarının iletişim ve kişilerarası iletişim bilgi ve becerileri büyük önem taşımaktadır. İletişim, insanların duygularını, tutumlarını ve düşüncelerini doğrudan aktardığı ya da dolaylı yoldan ifade ettiği; konuşma yoluyla, yazı şeklinde veya görsel iletişim destekli araçlarla bir bağın oluşmasını sağlayan mesaj iletimi ve geribildirim alım sürecidir (Batu & Kalaman, 2018, s. 28). Kişilerarası iletişim ise iki kişi arasında bilinçli veya bilinçsizce oluşan ilişkilerin, kişisel olmayandan olana doğru gelişmesiyle paylaşımların değişimi anlamına gelmektedir (Gürüz & Eğinli, 2019, s. 50). Kişilerarası iletişim; insanların birbirleri ile karşılıklı anlam ifade etme sürecidir (Ünlü, 2019, s. 243). Kişilerarası iletişimde insanların sağlıklı ilişkiler geliştirebilme süreçleri ve bu ilişkileri başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için sergiledikleri bilişsel ve psikolojik süreçler göz önüne alınmaktadır (Tekke & Coşkun, 2019, s. 790). Bunun yanı sıra kişilerarası iletişimde insanlar arasında kalıp yargılar oluşabilmektedir. Kalıp yargıların oluşmasında yatan temel sebep ise insanların inançları, beklentileri ve diğer insanlara karşı atfettikleri hassasiyet noktalarıdır (Ünlü, 2021, s. 81). Kişilerarası iletişim becerilerinin kullanımı, farklılıklar gösterebilmektedir. Becerilerin sergileniş şekli, özellikle aktaran ile ilgili farklı algılamaları beraberinde getirebilmektedir. Segumpan vd., (2007) kişilerarası iletişimde iletişimi başlatan kaynağa ilişkin baskın, dramatik, tartışmacı, canlandırıcı, iz bırakan, rahat, dikkatli, açık ve cana yakın başlıklarında gruplandırma yapmıştır (s. 4). Bu gruplandırmadan çıkarım sağlanabileceği gibi gündelik yaşam içerisinde de insanların sergiledikleri iletişim kalıpları belirli mesajlar vermektedir. Örneğin; Karadağ'a (2019) göre iyimser tavır olan ve pozitif düşünme becerisi gelişmiş insanlar sosyal hayat içerisinde yapıcı ve üretkenlik noktasında başarılı olabilmektedir (s. 133). Bu çerçevede böyle özelliklere sahip kişilerin iş birliği kurabilme kapasiteleri ve kişilerarası iletişim becerilerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bununla birlikte beden dilini, jest ve mimiklerini kullanma becerileri de gelişmiş olabilir. Ayrıca böyle kişilerin bilgilerini paylaşma ve etkileşimleri noktasında sözlü iletişimin yanında sözsüz iletişimi kullanma

kapasiteleri de yüksek olabilmektedir (Çalışır, 2015, s. 118). Sözsüz iletişimin işlevleri ise aşağıda sıralanmaktadır (Kartarı, 2006):

- İletişim odaklı süreçlerde katılımcılar arasındaki etkileşimi sağlayabilmek,
- Sözlü iletileri işlemek ve aktarım yelpazesini genişletmek,
- İnsanların davranış ve tutumlarının yanında duygularına yönelik iletileri de paylaşmak (s. 160).

Kişilerarası iletişim bağının güçlü olması gereken en önemli olgulardan biri ebeveyn-çocuk ilişkileridir. Arabacı ve Ömeroğlu'na (2016) göre ebeveynlerin çocukları ile kurduğu iletişim, önemli bir süreci kapsamaktadır (s. 2). Bununla birlikte ebeveynlerin çocukları ile iletişiminde yetersiz olduğu bir durum söz konusu ise iletişimin güçlendirilmesi gerekmektedir (Çabuk & Şahin, 2017, s. 277). Salgın gibi olağanüstü bir süreci yaşayan çocukların hastalıkla uygun baş etme ve duyguları ifade etme yollarının yeterli düzeyde gelişmemesi nedeniyle bu travmatik süreçten etkilenmeye daha açık oldukları bilinmektedir (Duan vd., 2020). Bu süreçte aile üyelerinin çocuklarıyla gerçekleştirdikleri iletişim, ailedeki bağın arttırılması, çocukların sosyo-psikolojik yıpranmalarının önüne geçilebilmesi ve sorunlarla başa çıkılması konularında fayda sağlayabilmektedir (Çaykuş & Çaykuş, 2020, s. 109). Ek olarak COVID-19 ile ilgili farkındalığın ve bilgi düzeyinin yüksek olmasının, çocuklarda depresyon ve anksiyete bozukluğu gibi ruh sağlığı hastalıkları için koruyucu olduğu düşünülmektedir (Zhu vd., 2020). Bu sebeple salgın ile ilgili, çocukların yaşına ve gelişim özelliklerine uygun, anlayabilecekleri iletişim yöntemleriyle konuşulması önerilmektedir (Wang, Wen, Dong, Liu & Cui, 2020).

Pandemi sürecinde ebeveynler arasında meydana gelebilecek çatışmalar, çocuklar üzerinde de yıkıcı bir etki yaratabilmektedir. Bu durum neticesinde çocuklar, çatışmalarla daha fazla mücadele etmeyi seçebilmekte veya kaçınma yolunu tercih edebilmektedir. Bunun yanı sıra anlaşmazlıklar yapıcı bir şekilde tartışıldığında, çocuklar üzerinde daha olumlu izler bırakmaktadır. Çocukların, bu türden çatışmaların yaşandığı anlarda, daha az araya girdikleri ya da kaçınma davranışını daha az ortaya koydukları gözlemlenmektedir. Yapıcı şekilde çözülen anlaşmazlıklar, çocuklarda aile kavramına yönelik daha pozitif algılara dönüşebilmektedir (Sağkal & Türnüklü, 2017, s. 379). Bu doğrultuda, ebeveynlerin kendi aralarında var olan diyalog şeklinin, empati özelliklerinin, çocuklarıyla kurulan iletişime etki ettiği ve kurulan iletişimin boyutlarında belirleyici olabildiği söylenebilir (Miragoli, Balzarotti, Camisasca & Blasio, 2018).

Çocuklar ruhsal ve bedensel gelişimleri ve kısıtlı sağlık bilgileri nedeniyle, pandemi gibi hastalık süreçlerinde kaygı uyandıran fikirlere sahip olabilir ve sorunlar yaşayabilirler. Çocukların kaygılarına ve korkularına yönelik gerçekçi açıklamalar yaparak açık iletişimde bulunmak, hastalığın anlaşılması ve tedbirler açısından önem taşımaktadır. Andresen vd., (2019) çocukların iyilik hallerini algılamalarına yönelik çalışmalarında, çocukların evde kendilerinin anlaşıldığına yönelik algısı ne kadar güçlüyse bunu o kadar fark ettiklerini söylemektedir. Mevcut konuyla ilgili kendilerine ne kadar fazla bilgi verilirse ve iletişim kurulursa, ebeveynlerin haklarına saygı duyduklarını ve daha çok anlaşıldıklarını algılayabilmektedirler (s. 5). Pandemi sürecinde gerek kısıtlamaların etkisi gerekse hastalıktan korunmak için yapılan yaşam tarzı değişiklikleri, tüm toplumda olduğu gibi

sağlık çalışanları ve onların çocuklarının da hayat rutinlerinde değişikliklere neden olmuştur. Sağlık çalışanlarının hastalığı algılama ve çocuklarına aktarma şekli, aile birliği, toplumsal dinamikler ve hastalığın devamı açısından büyük önem taşımaktadır.

Metodoloji ve Araştırma Soruları

Bu çalışmada sağlık çalışanlarının COVID-19 pandemisi sürecine ilişkin algıları ve bu süreç içerisinde çocuklarıyla iletişim tarzlarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel analiz yöntemi çerçevesinde fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji, bireylerin bilincinde yer edinmiş simge ve sembollerin anlamlarını açıklamak, motivasyon odaklarını belirlemek, meydana gelmiş bir olay, olgu, durum veya gerçekliğin (hastalık, göç, kaza gibi) bütün taraflarını ve yönlerini yansıtmak amacıyla temel katılımcılarla gerçekleştirilen araştırma desendir (Güçlü, 2019, s. 247). Bununla birlikte fenomenoloji, insan bilincinde durum, olay ve olgularla ilgili özü irdelemekte, sorular ve sorunların betimlenmesine odaklanmakta ve temel algılamaları ortaya koymaktadır (Sığırı, 2018, s. 185). Bu desen kapsamında, araştırma çerçevesinde çalışılacak kişi sayısı 5 ile 25 kişi arasında belirlenebilmektedir (Bal, 2016, s. 112; Güçlü, 2019, s. 257). Çalışmada fenomenoloji deseni çerçevesinde verilerin elde edilmesine yönelik mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakatlar sonucunda elde edilen veriler ise içerik analizi ile incelenmiştir. Sağlık personeline yöneltilen derinlemesine mülakat soruları; Kocaman vd. (2007); Akan vd. (2010); Jones ve Salathe (2009); Çırakoğlu (2011); Karagöz ve Kösterlioğlu (2008); Pinto (2020); FAO (2020); Jayawardena vd. (2020); Gürüz ve Eğinli (2019) olmak üzere farklı yazarların çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur. Ayrıca bu çalışmalardan alınan bilgilere, araştırmacılar tarafından kendi alanları ile ilgili gerekli görülen eklemeler de yapılmıştır.

Çalışmanın amacı ve deseni doğrultusunda sağlık çalışanlarına ilişkin yanıt aranan sorular aşağıda belirtilmiştir:

- COVID-19 pandemisinin nedenleri hakkındaki düşünce kodları nelerdir?
- COVID - 19 pandemisinin devamına ilişkin algı nasıldır?
- COVID-19 pandemisi sürecinde hangi sözlü aktarım şekilleri kullanılmıştır?
- COVID-19 pandemisi sürecinde hangi sözsüz aktarım şekilleri kullanılmıştır?
- COVID-19 pandemisi süreci, çocuklara hangi iletişim tarzlarıyla anlatılmıştır?
- Sağlık çalışanları, pandemiye ilişkin bilgilerini çocuklarına aktarırken, hangi alt kodlar oluşmuştur ve oluşan alt kodlar arasındaki kesişmeler nelerdir?

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni Türkiye'de sağlık alanında çalışan ve sağlık eğitimi almış kişilerden oluşmaktadır. Türkiye'de pandemi sürecinde sağlık alanında çalışan ve sağlık eğitimi almış, dâhil edilme kriterlerine uyan ve amaçlı örnekleme belirlenmiş 30 sağlık çalışanı ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Literatürde fenomenoloji deseni kapsamında üst sınır 25 kişi olarak

belirtirse de çalışmanın içerik ve soruları açısından bu sınırın aşılması uygun görülmüştür. Amaçlı örnekleme; araştırmanın konusu odağında ilgili kişilerden bilgi toplanmasının ve belirlenen amaçla doğru orantılı olarak deneyimlerin aktarılmasının sağlandığı örnekleme yöntemidir (Johnson, Buehring, Cassell & Symon 2007). Araştırmada amaçlı örnekleme ve gönüllülük çerçevesinde, sağlık personeli olarak görev yapan ve en az bir çocuğu olan kişilerle 15 Ekim 2020 ile 15 Aralık 2020 tarihleri arasında mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya Dahil Olma ve Dışlanma Kriterleri

Araştırmada ulaşılabilecek kişilere ilişkin önceden belirlenen araştırmaya dahil olma ve dışlama kriterleri Tablo 1 içerisinde belirtilmiştir.

Tablo 1. Dahil Olma ve Dışlanma Kriterleri

<i>Dâhil Olma Kriterleri</i>	<i>Dışlama Kriterleri</i>
Gönüllü olmak	Mülakat sırasında yeterli düzeyde açık ve anlaşılır yanıtlar vermemiş olmak
Sağlık eğitimi almış olmak	Sağlık eğitimi almayan sağlık çalışanları: İdari, depo, ayniyat vb. birimlerde çalışan personeller
Pandemi sürecinde aktif olarak bir sağlık kuruluşunda çalışıyor olmak	Mülakatı yarıda bırakmak
En az iki yıl sağlık alanında çalışmış olmak	
6-18 yaş arasında çocuğa sahip ebeveyn olmak	

Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma süreci boyunca veriler iç ve dış güvenirliliğin sağlanabilmesi için açık bir şekilde ele alınmıştır. Fenomonoloji desenine bağlı kalınarak derinlemesine görüşmeler sonucunda görüşülen kitleye dâhil olanlardan elde edilen verilerden belirli kod, tema ve kategorilerin oluşması sağlanmıştır. Bununla birlikte araştırma süreçleri açık bir şekilde ifade edilmiş, araştırma içerisindeki ilerleme boyutları açıklanmıştır. Araştırma başlığına uygun olarak araştırma deseni ile ilgili gerekli tanımlamalar yapılmış, veri toplama aracı ve süreci irdelenmiştir. Araştırma sürecinde geçerlik sağlanabilmesi ise derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin doğal yapısı içerisinde irdelenmesi, fenomenoloji deseni perspektifinde değerlendirilmesi ve içerik analizi süreçleri göz önünde bulundurularak ele alınmasıyla sağlanmıştır.

Verilerin Maxqda 2018 programında işlenmesi ve belirli görsellerin ortaya çıkmasında homojenlik sağlanmış, ayırt edici noktalar belirli kod, tema ve kategorilerle ortaya konulmuş, etkileşim (baskınlık) yönleri gösterilerek ayırt edicilik sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra araştırma sürecinde tümevarımsal yaklaşım perspektifinde mevcut araştırma süreciyle ilgili sorgulama sürecine gidilmiş, bulguların kontrolü sağlanarak değerlendirilmeleri yapılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar iki yazar tarafından ayrı ayrı Maxqda 2018 programında mx18 uzantılı formatla farklı bilgisayarlarda kaydedilmiş ve teker teker incelenerek tema, kategori ve kodlar belirlenmiştir. Ardından oluşturulan temalar, kategoriler ve kodlar karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucunda %88'lik bir uyuma ulaşılmış ve çalışmanın güvenilirliği sağlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

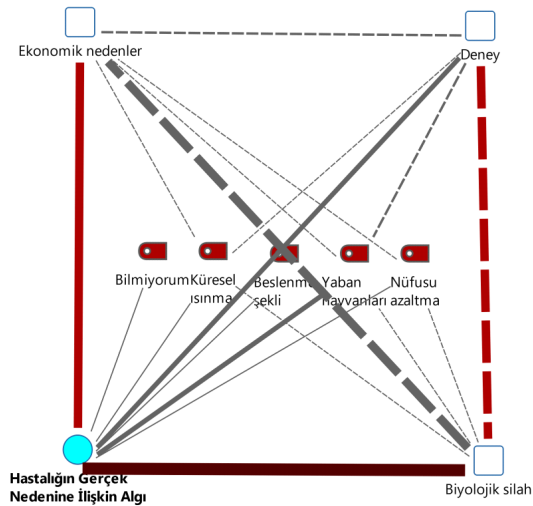
Araştırma kapsamında demografik sorulara ilişkin altı başlıkta bilgi alınmıştır. COVID-19 pandemisinin nedenine, önlenmesine, devamına, yayılmasına ve bakanlığın hastalıkla ilgili çalışmalarına ilişkin algıya yönelik altı tema belirlenmiştir. Sağlık çalışanlarının hastalık sürecinde çocuklarıyla iletişimleriyle ilgili ise aileler üzerindeki etkileri, sözsüz aktarım şekilleri, odaklılık, dikkatlilik, onay, betimleyicilik ve aktarım tarzından oluşan yedi tema oluşturulmuştur.

Demografik Yapıya İlişkin Bilgiler

Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların 2'si 20-30 yaş arasında, 17'si 31-40 yaş arasında, 9'u 41-50 yaş arasındadır. 2 katılımcı yaşını söylemek istememiştir. Katılımcıların 1'i hariç tamamı evlidir. 22'si kadın 8'i erkek olan katılımcıların eğitimlerine bakıldığında 1'i lise, 4'ü ön lisans, 20'si lisans, 5'i lisansüstü mezundur. 20 katılımcı hemşire, 3 katılımcı tıp hekimi, 3 katılımcı diyetisyen, 2 katılımcı ATT, 2 katılımcı sağlık memuru olarak görev yapmaktadır. 8 katılımcı 2-10 yıl arasında, 16 katılımcı 11-20 yıl arasında, 6 katılımcı 21-30 yıl arasında çalışma yılını belirtmiştir.

Sağlık Çalışanlarının COVID-19'a İlişkin Algıları

COVID-19 Pandemisinin Nedenine İlişkin Algı: Elde edilen verilerde, hastalığın nedeni olarak en çok biyolojik silah vurgulanmıştır. İkinci sırada küresel ekonomik sistemlerle ilgili nedenler ve üçüncü sırada da yabancı hayvanlar yoğunlukla belirtilmiştir. T.C. Sağlık Bakanlığı hastalığın kaynağını “Çin-Wuhan'daki deniz ürünlerinde ve hayvan pazarında bulunan hayvanlardaki virüs” olarak açıklamıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020b). Ancak bu açıklama en çok vurgulanan üçüncü sıradaki kodlarda yer bulabilmiştir. Bu durum dikkat çekicidir. Birleşik Krallık'ın eski Ankara Büyükelçisi ve İngiliz İstihbarat Birimi M16'nın Başkanı Richard Moore'un “Türkiye’de komplo teorilerini çok seviyorlar” Türkiye gözlemi, elde edilen bu sonucu desteklemektedir (Sözcü, 2021).

Şekil 1. Hastalığın Nedenine İlişkin Algı

Şekil 1'e bakıldığında hastalığın gerçek nedenini biyolojik silah olarak vurgulayanların, bunu bir deney veya ekonomik düzenleme olarak açıklayanlar ile yoğun bir şekilde kesiştiği görülmektedir. Biyolojik silah olarak görenlerin, bunun nüfusu azaltmak için yapıldığını, sebep olarak ise yabani hayvanların kullanıldığını veya küresel ısınmanın etkili olabileceğini söylemeleri de dikkat çeken diğer kod kesişmelerini ifade etmektedir. Metaforik bir yaklaşımla gerçekleştirilen bir araştırmada COVID-19 algısının mikrop, virüs, parazit ile ilişkilendirildiği görülmüştür (Çetin, Timur & Pehlivan, 2021, s. 57). Bunun yanı sıra korku, stres, umutsuzluk, ruh sağlığının negatif etkilenmesi, depresif ruh hali ve çaresizlik temalarıyla nitelendirilmiştir (Yamaguchi, Takebayashi, Miyamae, Komazawa, Yokoyama & Ito, 2020). Artan vd. (2020) COVID-19 salgınına yönelik algı ve tutumları değerlendirme üzerine yaptıkları araştırmada, COVID-19'un nedeni olarak "gelişmiş ülkelerin ilaç ve aşı satma çabası" olduğunu belirtmişlerdir (s. 104). Bununla birlikte ekonomiye katkı sunmak, bilinçli bir hareket, politik oyun, biyolojik silah yorumları (Dehghanani & Masoumi, 2020) da ön plana çıkmaktadır.

COVID-19 Pandemisini Önleyici Çalışmalara İlişkin Algı: Yapılan çalışmalarda COVID-19 pandemisini önleyici çalışmalara ilişkin algının, sosyo-kültürel hayat ile ilişkilendirildiği; aşı, mesafe kuralları, karantina süreçleri, el temizliği, tanı koyma tekniklerinin zamanında yapılması, izolasyon süreçlerinin etkinliği ve etkililiği üzerinde durulduğu görülmektedir (Türken & Köse, 2020; Duygulu, Açıl, Özdemir & Erat, 2020; Özçakmak & Var, 2020). Bu çalışmada ise incelenen verilerin tamamına yakınında kişisel temizliğin önemli olduğuna yönelik içerikler elde edilmiştir. Sonrasında izolasyon, kişisel önlemler ve sağlık çalışanlarına ilişkin önlemlerin belirtildiği görülmüştür. Katılımcılar, COVID-19 pandemisini önleyici çalışmalara ilişkin aşağıdaki düşünceleri ortaya koymaktadır:

K7: "Koronaya ilişkin kişisel temizlik çok önemli. Kişisel temizlik ve hijyene bakış açısından insanlarda olumlu yönde değişiklik oldu. İnsanlar daha fazla tedbir almaya başladı."

K17: "Sosyal izolasyonla ilgili yaptırımlar yapılmalı. Zira halkımız kişisel olarak kurallara pek uymuyor."

COVID-19 Pandemisinin Devamına İlişkin Algı: Yücesan ve Özkan (2020) COVID-19 sürecinin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalarında, pandeminin haftalar, aylar sürebileceğini belirtmektedirler (s. 135). İncelenen verilerde hastalığın en az bir yıl daha süreceği yönündeki açıklamalar çoğunluğu oluşturmaktadır. Bazı katılımcıların COVID-19 pandemisinin devamına ilişkin algıları aşağıdaki gibidir:

K18: "Hastalık en az bir yıl daha sürecektir. Kışın ivme yükselir sonra azalır."

K30: "2023'e kadar süreceğini söylüyorlar. Benim de düşüncem bu yönünde."

Verilerin önemli bir kısmında ise hastalığın tekrar geri gelebileceği yönünde ifadeler saptanmıştır. Bu çerçevede bazı katılımcılar, hastalığın süreç içerisindeki devamlılığı açısından görüşlerini aşağıdaki gibi belirtmektedir:

K26: "Aşı konusunda soru işaretim var çünkü emin değilim aşından ama hastalığın seyri değişebilir, daha hafif de atlatılabilir. Böyle bir tahminim var; ama uzun yıllar sürececek gibi düşünmüyorum."

K9: "İnsanlar hijyen kurallarına dikkat etmiyorlar. Bitse bile tekrar eder bence."

COVID-19 Pandemisinin Yayılmasına İlişkin Algı: COVID-19 pandemisinin yayılmasının kaçınılmaz olduğuna ilişkin algılar aksiyete ve umutsuzluk kavramları ile psiko-sosyal süreçler üzerinde şekillenmektedir (Erdoğan, Koçoğlu & Sevim, 2020). Bununla birlikte tedbirlerin artırılması, olası tekrar süreçlerinde pandemiyle mücadeleye uyumlu hale gelinebilmesi ve insanlığın çıkarlarının ön planda tutulması diğer algı perspektifleri olarak değerlendirilmektedir (Budak & Korkmaz, 2020, s. 76). Bu çalışmada hastalığın yayılımına ilişkin hastalığa yakalanmamak mümkün diyenler alınması gereken tedbirler üzerinde durmuşlardır. Diğer yandan yakalanmamak mümkün değil diyenler mümkün diyenlerle sıklık olarak neredeyse eşit olarak görülmüştür. Katılımcılar, COVID-19 pandemisinin yayılmasına ilişkin olarak aşağıdaki ifadeleri kullanmaktadır:

K17: “Mümkün, hala yakalanmadık sonuçta. Elimizden geldiğince korunuyoruz, maske kullanımı, sosyal mesafe onlara çok dikkat ediyoruz. Kıyafetlerin havalandırılması, el ele tokalaşmamak gibi, “L” koltukları kaldırdık bütün evde sosyal mesafe var.”

K20: “İş ortamı etkili. Elimizden geldiğince tedbir alıyoruz ama kaçmak mümkün değil.”

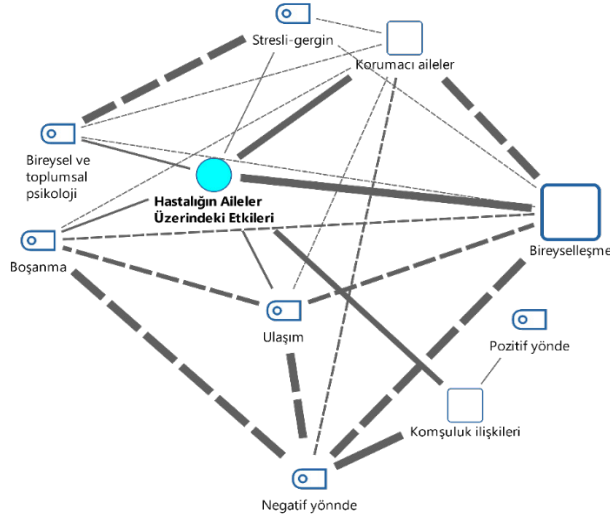
Sağlık Bakanlığının COVID-19 Pandemisi İle İlgili Çalışmalarının Algısı: T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen pandemiyle gelişen semptomların duyurumu hızlı bir şekilde yapılmış ve vaka yönetim sisteminin oluşturulması ile izlem perspektifi olumlu olarak karşılanmıştır (Dikmen, Kına, Özkan & İlhan, 2020). Salgının, asıl etkin rol oynadığı yaşlı ve çocuklara yönelik dışarı çıkma yasağı gibi önlemlerin doğru zamanda alınması ile ölümlerin minimum düzeyde kalması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra dışardan gelen turistlerin zamanında karantinaya alınmaması olumsuz bir algının oluşmasına neden olmuştur (Güreşçi, 2020, s. 64). Bu çalışmada Sağlık Bakanlığının yaptığı çalışmalara ilişkin veriler incelendiğinde birbirine zıt ve yakın sıklıkta verilere rastlanmıştır (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. T.C. Sağlık Bakanlığının Çalışmalarının Algısı

Şekil 2'ye bakıldığında yeterince önlem alınmadığını düşünenler ile sağlık çalışanlarının yeterince korunmadığını, çalışmaların zamanında yapıldığını ve verilerin saklandığını düşünenlerin birbirlerine paralel veya birbirileri ile kesişen içerikler kullandıkları açık bir şekilde görülmektedir. Önlemlerin yeterli düzeyde olduğunu düşünenler ile gerekli çalışmaların zamanında yapıldığı, sağlık çalışanlarının korunduğu ve verilerin şeffaf bir şekilde aktarıldığını düşünenlerin ifadeleri arasında yoğun derecede kesişme bulunmaktadır. Burada sürece ve konuya negatif bakanların birçok başlıkta negatif, pozitif bakanların ise pozitif içerikler oluşturdukları açık bir şekilde görülmektedir.

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Sağlık Çalışanlarının Çocukları ile İletişimi Hastalığın Aileler Üzerindeki Etkileri: COVID-19 pandemisi sürecinde aile üyelerinin kendilerini koruması yönünde bir yaklaşım oluşmuştur. Ayrıca korkuyla beraber ruh hallerinde belirsizlikler ve devam eden bir şokun etkisi altına girme durumu meydana gelmiştir. Bununla birlikte mutsuzluk, çaresizlik duyguları, sosyal hayata tekrar bağlanmada yaşanan zorluklar ve uyku düzeninin bozulması gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra evdeki hayata daha fazla alışma ve izolasyonla birlikte alkol kullanma alışkanlığı gibi durumlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Usher, Bhullar, Durkin, Gyamfi & Jackson, 2020; Xiao, Zhang, Kong, Li & Yang, 2020; Koçak & Harmancı, 2020). Bu çalışmada ise incelenen verilerde hastalıkla beraber en fazla bireyselleşmenin ve aile üyelerine karşı korumacılığın artacağı, komşuluk ilişkilerinin negatif yönde etkileneceği vurgulanmıştır (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3. Hastalığın Aileler Üzerindeki Etkisi

Şekil 3'e bakıldığında hastalığın toplum ve aileler üzerinde negatif etkisinin olacağını söyleyenlerin bunu daha çok bireyselleşme, komşuluk ilişkileri, ulaşım ve boşanma ile açıkladıkları görülmektedir. Ayrıca bireysel ve toplumsal psikolojinin etkileneceğini söyleyenler, bu konuda stres ve gerginliğin artacağını belirtmişlerdir.

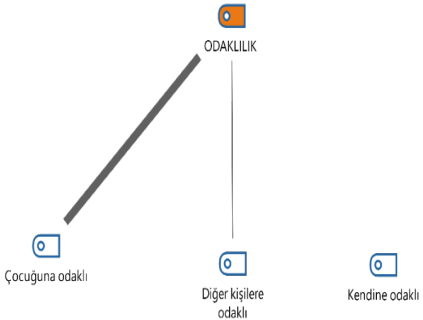
Sözsüz Aktarım Şekilleri: COVID-19 pandemisi sürecinde iletişimin dijitalleşmesiyle birlikte sözsüz aktarım şekillerinde sembolik kodların ön plana çıktığı söylenebilir. Bu noktada sosyal izolasyonla birlikte bireylerin online platformlarda kullandıkları ikonlar ve emojiiler değer kazanmıştır (Albayrak, 2020). Bununla birlikte insanların sosyal mesafe kurallarını ve maske kullanımını da göz önüne alarak daha fazla sözsüz iletişime yöneldikleri söylenebilir. Bu perspektifte pandemi sürecinde sözsüz iletişime sıklıkla başvurulmuştur (Okkay & Bal, 2021). Bu çalışmada ise incelenen verilerde mimiklerin jestlerden iki kat daha fazla kullanıldığına ilişkin koda rastlanmıştır. Verilerden en fazla mimiklerin tamamının kullanıldığı, mimikler içerisinde ise göz ve kaşların çoğunlukla kullanıldığı belirlenmiştir. Bazı katılımcıların, COVID-19 sürecinde kullandıkları sözsüz aktarım şekilleriyle ilgili ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

K12: “Çocuklarımla konuşurken tüm yüzümü kullanırım. Sanırım gözlerim ve kaşlarım mimiklerimde en çok kullandıklarım. Sonrasında ise jestlerimi kullanırım.”

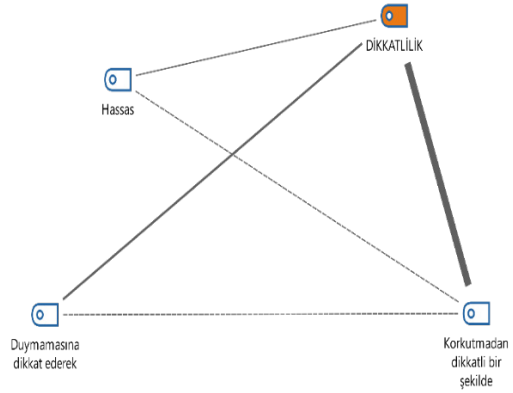
K28: “...Pandemiyle ilgili konuşurken en çok mimiklerimi sonrasında ellerimi kullanırım.”

Sözlü Aktarım Şekilleri ve Tarzları: Pandemi sürecinde ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu iletişimde özellikle ön plana çıkan kavramlar dinleme becerisi ve konuşma nitelikleri yönündedir. Bu iletişim öğelerinin önem sırası pandemi öncesi ve sırasına göre değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte pandemi sırasında çocuklarla geçirilen zaman artmış; mesaj, konuşma ve iletişim biçimleri çeşitlilik göstermiştir (Saines, vd., 2019; Lee, Chin & Sung, 2020). COVID-19 pandemisi süreciyle birlikte ailelerin özellikle çocuklarıyla kurdukları iletişim senkronizasyonunda değişimler de görülmeye başlanmıştır. Döğer ve Kılıç'ın (2021) Türkiye’de yapmış oldukları araştırmada çocuklarla kurulan iletişimde pandemi öncesinde genel anlamda empati kavramının; pandemi sırasında ise konuşma, empati, mesaj alımı ve sözsüz iletişim becerilerinin öne çıktığı saptanmıştır (s. 486). Bu çalışmada ise aşağıda Tablo 2’de ayrıntılı görüleceği üzere sağlık çalışanlarının benzer kavramları vurguladıkları görülmüştür.

Tablo 2. Sözlü Aktarım Şekilleri ve Tarzları

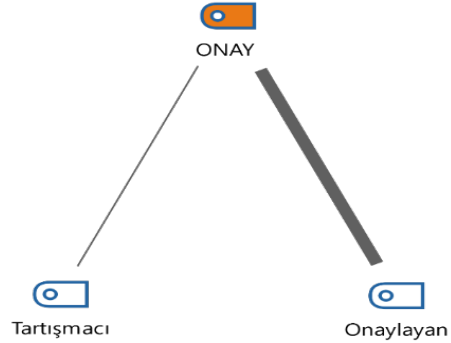
<p>İletişimde Odaklılık: İncelenen verilerde katılımcıların çocuklarını en fazla merkeze alan iletişimi vurguladıkları belirlenmiştir. Ayrıca hiçbir katılımcının kendine odaklı iletişim kurmaması dikkat çekicidir. Şekil 4’e bakıldığında, iletişimde odaklılık başlığında alt kodlar arasında herhangi bir bağlantıya rastlanmadığı görülmektedir. Bu durum alt kodların anlamsal olarak birbirinden farklı olmaları ile ilgili olabilir.</p>	 <p>Şekil 4. İletişimde Odaklılık</p>
--	--

Dikkatlilik: İncelenen verilerde çocuklar ile iletişim kurulurken en fazla onların korkmamasına dikkat edildiği vurgulanmıştır. Ayrıca konuşmalarının bazı durumlarda çocukları tarafından duyulmamasına önem verdikleri veya kelimeleri seçerken hassas davrandıkları belirtilmiştir. Şekil 5'e alt kod bağlantılarına bakıldığında çocukların korkmaması için bazı durumlarda onların duymamalarına dikkat edildiği ve hassas davranıldığını söylemek mümkündür.

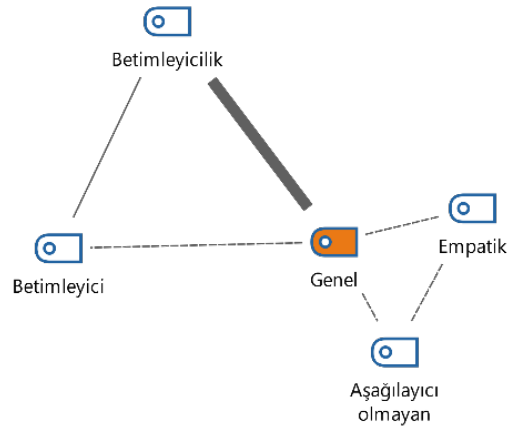
Şekil 5. Dikkatlilik

Onay: İncelenen verilerde katılımcıların çocukları ile iletişim kurarken onların söylediklerini onaylayarak iletişime devam ettikleri çoğunlukla vurgulanmıştır. Şekil 6'da alt kodlar arasında herhangi bir bağlantıya rastlanmamıştır. Bu durum alt kodların anlamsal olarak birbirinden farklı olmaları ile ilgili olabilir.

Şekil 6. Onay

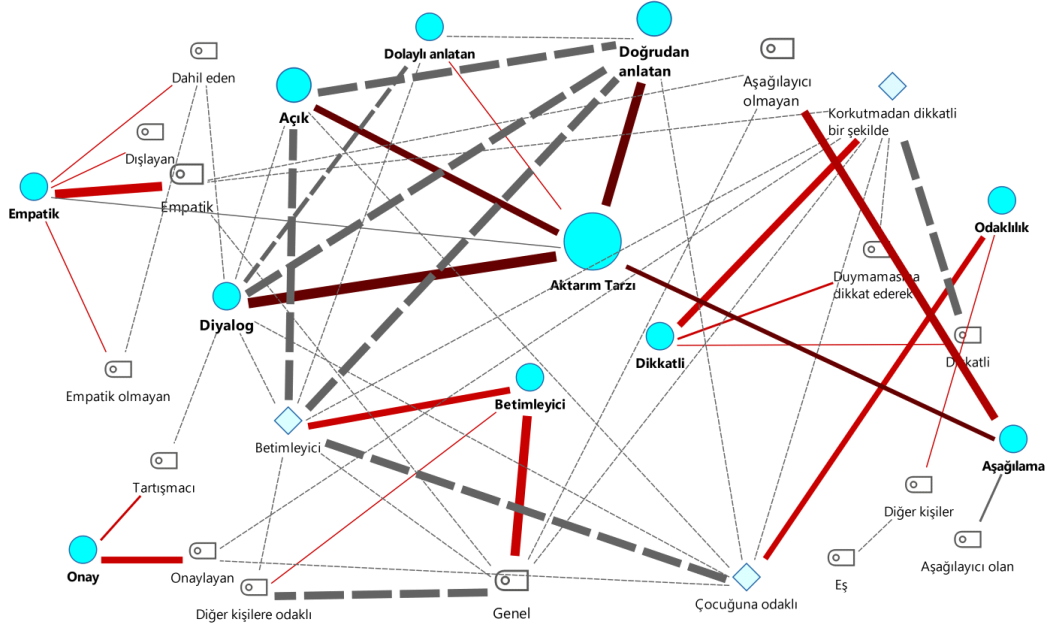
Betimleyicilik: İncelenen verilerde katılımcıların çoğunun çocukları ile iletişim kurarken genel ifadeler üzerinde durduğu saptanmıştır. Bu durumu, daha az korksun, korkmasın, tedirgin olmasın, endişelenmesin diye yaptıkları vurgulanmıştır. Az sayıda veride ise katılımcıların çocukları ile pandemiye ilişkin betimleyici bir içerik kullandıkları belirlenmiştir. Şekil 7'ye bakıldığında genel başlığı ile betimleyici başlığı arasında kesişimin olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda pandemi konusunu genel tasvir edenlerin bazı durumlarda az da olsa betimleme yaptıkları söylenebilir. Ayrıca "genel" olarak durumun ifade edildiği verilerde, katılımcıların empatik ve aşağılayıcı olmayan içerik seçtikleri saptanmıştır.

Şekil 7. Betimleyicilik

tehdit bilgilerinin aktarımı ile çocuklarının korku düzeyleri arasında önemli bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmada ise öncelikle yukarıda iletişim şekil ve tarzları ele alınmış ve bunların alt kodları için Şekil 9'da görülen kesişen alt kodlar saptanmıştır.

Şekil 9. Sağlık Çalışanlarının Çocuklarıyla Pandemiye İlişkin İletişim (Aktarım) Biçimleri

Şekil 9'da görüleceği gibi iletişim şekil ve tarzları ile ilgili empatik, onaylayan, diyalog odaklı, dâhil eden (açık) ve doğrudan sözlü iletişim biçimlerinin yoğunlukta kullanıldığı belirlenmiştir. Kurulan empatik iletişim ile diyalogun, diyalog ile doğrudan ve betimleyici kavramların birlikte vurgulandığı; betimleyici iletişimde doğrudan, açık ve çocuk odaklı iletişim içeriğine yer verildiği, kesişme ve bağ kodlarına bakıldığında açık bir şekilde görülmektedir.

Sonuç

COVID-19 pandemisinden bütün toplum etkilenmekte; ancak sağlık çalışanları mücadelede ön safta yer almaktadır. Sağlık çalışanları, hastalarla temas halinde olmaları, koruyucu ekipman yetersizliği, değişen çalışma şartları, ailelerine bulaştırma kaygısı gibi sebepler ve zorlayıcı olaylarla daha sık karşılaşma ihtimaline sahiptirler. Bunlara ek olarak, karantina ve izolasyon sebebiyle günlük rutinlerinin değişmesi, çocuklarının okullarının kapanması ve kısıtlanmış hayat şartları, gelişimsel özellikleri sebebiyle çocuklarının hayat rutinlerinin bozulması da diğer zorlayıcı faktörlerden bazılarını oluşturmaktadır. Salgına karşı aile desteğinin koruyucu olduğu düşünüldüğünde (Luo, Guo, Yu, Jiang & Wang, 2020) çocukları ile rutin hayatın dışına çıkmak zorunda kalan sağlık çalışanlarının aile birliği ve çocuklarının sağlıklı gelişimi için nasıl iletişim kurdukları büyük önem

taşımaktadır. Çünkü uygun iletişim şeklinin sağlık çalışanlarında kaygıyı azalttığı bilinmektedir (Pappa, Ntella, Giannakas, Giannakoulis, Papoutsis & Katsaounnou, 2020).

Bu çalışmada, görüşülen sağlık çalışanlarının çoğunlukla pandemiye ilişkin algıları, süreç olarak en az bir yıl daha devam edebileceği, önlemek için kişisel temizliğin gerektiği, önlemlerin yeterince alınmadığı, kurum olarak sağlık bakanının örnek alındığı yönündedir. Elde edilen verilerde, hastalığın nedenine ilişkin biyolojik silah olduğu veya yabancı hayvanlardan bulaştığı gibi başlıklar öne çıkmaktadır. Biyolojik silah olduğuna yönelik verilerde, gerekçe olarak ekonomik zorunluluklar veya nüfusu azaltmak için küresel bir deney olabileceği vurgulanmaktadır. Sağlık alanındaki uzmanların, virüsü çoğunlukla biyolojik silah olabileceği yönünde belirtmeleri dikkat çekicidir.

İncelenen verilerde sağlık çalışanlarının pandemi sürecini çocuklarına aktarırken en fazla sözsüz ve sözlü iletişim türlerini kullandıkları sonucuna varılmıştır. Sözsüz iletişim türünde ise en fazla mimiklerin kullanıldığı vurgulanmıştır. Sözlü iletişim türünde kişilerarası iletişim temelinde çocuk merkezli, korkutucu olmayan, onaylayıcı, genel içerikli ve açık iletişim tarzının kullanıldığı görülmüştür. Ancak aşağılayıcı iletişim tarzının kullanımı da önemli sayılacak oranda vurgulanmış ve bu durum çocukların yaşı ile gerekçelendirilmiştir. Sağlık çalışanlarının söz konusu iletişim tarzlarını yüz yüze yaptıkları, empati kurarak ve diyalog odaklı gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Alt kodlarda, korkutmadan anlatım kodu ile betimleyici, onaylayan, empatik, çocuk odaklı, duymamasına dikkat etme kodlarının keşiştiği belirlenmiştir. Çocuk odaklılık kodu ile doğrudan anlatım, açık, diyalog temelli, onaylayan alt kodlarının keşiştiği görülmüştür. Diyalog kodu ile tartışmacı, betimleyici, dâhil eden ve açık kodlarının alt keşişmeleri belirlenmiştir. Aşağılayıcı olmayan ile de empatik kodunun alt kodlarının keşiştiği görülmüştür. Alt kodların birçoğunun kendi anlamlarına paralel diğer kodlar ile alt keşişmeleri olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak katılımcı sağlık çalışanlarının COVID-19'a ilişkin algılarının şüphe, endişe ve kaygı içerdiği ve çocukları ile iletişimlerinin sözlü iletişim türünde empati çerçevesinde diyalog kurularak gerçekleştiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akan, H., Gürol, Y., İzbirak, G., Özdatlı, Ş., Yılmaz, G., Vitrinel, A. & Hayran, O. (2010). Knowledge and attitudes of university students toward pandemic influenza: A cross sectional study from Turkey. *BMC Public Health*, (10), 413-120.
- Albayrak, E. S. (2020). Pandemi sürecinde sözsüz iletişim dili: Yeni emoji tasarımları. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, (20), 64-76.
- Andresen, S., Bradshaw, J. & Kosher, H. (2019). Young children's perceptions of their lives and well-being. *Child Indicators Research*, (12), 1-7.
- Arabacı, N. & Ömeroğlu, E. (2016). Anne-baba-çocuk iletişimi değerlendirme aracı'nın (ABÇİDA) geliştirilmesi: Geçerlik güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(7), 1-21.
- Artan, T., Karaman, M., Atak, I. & Cebeci, F. (2020). Covid-19 salgınına yönelik algı ve tutumları değerlendirme ölçeğinin değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(2), 101-107.
- Asongu, S. A. & Usman, U. M. (2020). The COVID-19 pandemic: Theoretical and practical perspectives on children, women and sex trafficking. *Health Care for Women International*, 40(11-12), 1384-1397.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri (uygulamalı-örnekli)*. Bursa: Sentez Yayın ve Dağıtım.

- Bao, X., Qu, H., Zhang, R. & Hogan, T. P. (2020). Modeling reading ability gain in kindergarten children during COVID-19 school closures. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1-12.
- Batu, M. & Kalaman, S. (2018). İletişimde kavramsal çerçeve: 2000 yılı sonrasında Türkiye'deki yayınlar üzerine bir inceleme. *Selçuk İletişim*, 11(1), 19-39.
- Budak, F. & Korkmaz, Ş. (2020). COVID-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Choi, M. & Choung, H. (2021). Mediated communication matters during the COVID-19 pandemic: The use of interpersonal and masspersonal media and psychological well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(8), 2397-2418.
- Cox, D. J., Plavnick, J. B. & Brodhead, M. T. (2020). A proposed process for risk mitigation during the COVID 19 pandemic. *Behavior Analysis in Practica*, 13(2), 299-305.
- Curşeu, P. L., Coman, A. D., Panchenko, A., Fodor, O. C. & Ratiu, L. (2021). Death anxiety, death reflection and interpersonal communication as predictors of social distance towards people infected with COVID 19. *Current Psychology*, (4), 1-14.
- Çabuk, F. U. & Şahin, F. T. (2017). Anne eğitim programı'nın anne çocuk iletişimine etkisinin incelenmesi. *TURAN: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 9(35), 270-279.
- Çalışır, G. (2015). Kişilerarası iletişimde kullanılan bir araç olarak sosyal medya: Gümüşhane üniversitesi ileitşim fakültesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 10(3), 115-144.
- Çaykuş, E. T. & Çaykuş, T. M. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde çocukların psikolojik dayanıklılığını güçlendirme yolları: Ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 95-113.
- Çetin, N. İ., Timur, S. & Pehlivan, H. (2021). Fen bilimleri öğretmenlerinin COVID-19 pandemi sürecinde "virüs" kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 12(43), 47-59.
- Çırakoğlu, O. C. (2011). Domuz gribi (H1N1) salgınıyla ilişkili algıların, kaygı ve kaçınma düzeyi değişkenleri bağlamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 49-64.
- Dehghanani, A. & Masoumi, G. (2020). Could SARS-CoV-2 or COVID-19 be a biological weapon?. *Iran Journal of Public Health*, 49(1), 143-144.
- Deniz, M. & Tezer, H. (2020). Vertical transmission of SARS CoV-2: A systematic review. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, (21),1-8.
- Dikmen, A. U., Kına, H. M., Özkan, S. & İlhan, M. N. (2020). COVID-19 epidemiyolojisi: Pandemiden ne öğrendik. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 1(Özel Sayı), 29-36.
- Döğer, S. S. & Kılınç, F. E. (2021). 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin Covid-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 480-496.
- Dryhurst, S., Schneider, C. R., Kerr, J., Freeman, A. L. J., Recchia, G., Bles, A. M. van der, Spiegelhaler, D. & Linden, S. van der. (2020). Risk perceptions of COVID – 19 around the World. *Journal of Risk Research*, 23(7-8), 994-1006.
- Duan, L., Shao, X., Wang, Y., Huang, Y., Miao, J., Yang, X. & Zhu, G. (2020). An investigation of mental health status of children and adolescents in China during the outbreak of COVID-19. *Journal of Affective Disorders*, 275, 112-118.
- Dubey, S., Biswas, P., Ghosh, R., Chatterjee, S., Dubey, M. J., Chatterjee, S., Lahiri, D. & Lavie, C. J. (2020). Psychosocial impact of COVID-19. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14(5), 779-788.

- Duong, H. T., Nguyen, L. T., Mcfarlane, S. J., Nguyen, H. T. & Nguyen, K. T. (2021). Preventing the COVID-19 outbreak in Vietnam: Social media campaign exposure and the role of interpersonal communication. *Health Communication*, (19) 1-8.
- Duygulu, S., Açıl, S. B., Özdemir, E. K. & Erat, Y. (2020). COVID-19 salgını: Yönetici hemşirelerin rol ve sorumlulukları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 7(Özel Sayı), 34-46.
- Ekiz, T., İlman, E. & Dönmez, E. (2020). Bireylerin sağlık anksiyetesi düzeyleri ile COVID-19 salgını kontrol algısının karşılaştırılması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(1), 139-154.
- Erdoğan, Y., Koçoğlu, F. & Sevim, C. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(Ek 1), 24-37.
- Ersoy, K., Altın, B., Sarıkaya, B. B. & Özkardaş, O. (2020). The comparison of impact of health anxiety on dispositional hope and psychological well-being of mothers who have children diagnosed with autism and mothers. *Social Sciences Research Journal (SSRJ)*, 9(2), 117-126.
- Ezeah, G., Ogechi, E. O., Ohia, N. C. & Celestine, G. V. (2020). Measuring the effect of interpersonal communication on awareness and knowledge of COVID-19 among rural communities in Eastern Nigeria. *Health Education Research*, 35(5), 481-489.
- FAO. (2020). *Maintaining a healthy diet during the COVID-19 pandemic*. 10.10.2020 tarihinde <http://www.fao.org/3/ca8380en/CA8380EN.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Goldman, P. S. & Ijzendoorn, M. H. (2020). The implications of COVID-19 for the care of children living in residential institutions. *Correspondence*, 4, e12.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güreşçi, M. (2020). COVID-19 salgınında Türkiye'de kriz yönetimi iletişimi: T.C. Sağlık Bakanlığı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 53-65.
- Gürüz, D. & Eğinli, A. T. (2019). *Kişilerarası iletişim (bilgiler-etkiler-engeller)*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Harper, C. A., Satchell, L. P., Fido, D. & Litzman, R. D. (2020). Functional fear predicts public health compliance in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 27, 1-14.
- Jayawardena, R., Sooriyaarachchi, P., Chourdakis, M., Jeewandara, C. & Ranasinghe, P. (2020). Enhancing immunity in viral infections, with special emphasis on COVID-19: A review. *Elsevier Public Health Emergency Collection*, 14(4), 367-382.
- Johnson, P., Buehring, A., Cassell, C. & Symon, G. (2007). Defining qualitative management research: An empirical investigation. *Qualitative Research in Organizations and Management*, 2(1), 23-42.
- Jones, J. H. & Salathe, M. (2009). Early assessment of anxiety and behavioral response to novel swine-origin influenza A(H1N1). *PLoS One*, 4(12), 1-8.
- Karadağ, Ş. (2019). Üniversite öğrencilerinde olumlu düşünme becerisinin kişilerarası iletişim becerisi ile ilişkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 131-136.
- Karagöz, Y. & Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin faktör analizi metodu ile geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 81-97.
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla yaşamak kültürlerarası iletişim*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kırık, A. M., Var, S. S., Özkoçak, V. & Darıcı, S. (2020). Pandemi dönemlerinde iletişim ve algı yönetimi: Yeni koronavirüs hastalığı (COVID-19) örneği. *ASOS Journal – The Journal of Academic Social Science*, 8(104), 36-57.
- Kirman, F. (2020). Sosyal medyada salgın psikolojisi: Algı, etki ve başa çıkma. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, (2), 11-44.

- Kocaman, N., Özkan, M., Armay, Z. & Özkan, S. (2007). Hastalık algısı ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (8), 271-280.
- Koçak, Z. & Harmancı, H. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde ailede ruh sağlığı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 183-207.
- Koller, D., Nicholas, D., Gearing, R. & Kalfa, O. (2010). Pediatric pandemic planning: Children's perspectives and recommendations. *Health and Social Care in The Community*, 18(4), 369-377.
- Lee, J., Chin, M. & Sung, M. (2020). How has COVID-19 changed family life and well-being in Korea?. *Journal of Comparative Family Studies*, 51(3-4), 301-313.
- Luo, M., Guo, L., Yu, M., Jiang, W. & Wang, H. (2020). The psychological and mental impact of coronavirus disease 2019 (COVID-19) on medical staff and general public: A systematic review and meta-analysis. *Psychiatry Research*, (291), 1-23.
- Maraş, G. B. & Batu, Z. (2020). COVID-19 beslenmesinde yaşlı bakımı ve beslenme. Bedriye Tunçsiper & Reyhan İrkin (Dü.), *Sağlık bilimlerinde multidisipliner yaklaşımlar 1* içinde (ss. 136-152). Ordu: Gece Kitaplığı.
- Miragoli, S., Balzarotti, S., Camisasca, E. & Blasio, P. D. (2018). Parents' perception of child behavior, parenting stress, and child abuse potential: Individual and partner influences. *Child Abuse Negl.*, (84), 146-156.
- Okkay, İ. & Bal, F. (2021). COVID-19 sürecinde yüz maskesi kullanımının yüz yüze iletişime yansımaları. *TJSS – The Journal of Social Science*, 5(5), 260-268.
- Özçakmak, S. & Var, I. (2020). COVID-19 salgınının yayılmasını önleyici hijyen uygulamaları. *Akademik Gıda*, 18(4), 433-441.
- Öztürk, E. D., Kuru, G. & Yıldız, C. D. (2020). COVID-19 pandemi günlerinde anneler ne düşünür? Çocuklar ne ister? Anne ve çocuklarının pandemi algısı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 204-220.
- Pappa, S., Ntella, V., Giannakas, T., Giannakoulis, V. G., Papoutsis, E. & Katsaounou, P. (2020). Prevalence of depression, anxiety, and insomnia among healthcare workers during the COVID-19 pandemic: A systematic review and meta-analysis. *Elsevier Public Health Emergency Collection*, (88), 901-907.
- Pinto, A. J., Dunstan, D. W., Owen, N., Bonfa, E. & Gualano, B. (2020). Combating physical inactivity during the COVID-19 pandemic. *Nature Reviews Rheumatology*, 16, 347-348.
- Remmerswaal, D. & Muris, P. (2011). Children's fear reactions to the 2009 Swine Flu pandemic: The role of threat information as provided by parents. *Journal of Anxiety Disorders*, 25(3), 444-449.
- Sağkal, A. S. & Türnüklü, A. (2017). Çocukların ebeveynler arası çatışmalara ilişkin algıları: Nitel bir çalışma. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 376-407.
- Sağlık Bakanlığı. (2020a). *COVID-19 rehberi*. 24.07.2020 tarihinde https://grip.gov.tr/depo/saglikcalisanlari/ulusal_pandemiplani.pdf adresinden edinilmiştir.
- Sağlık Bakanlığı. (2020b). *COVID-19 yeni koronavirüs hastalığı*. 25.08.2020 tarihinde <https://COVID19bilgi.saglik.gov.tr/tr/COVID-19-yeni-koronaviruhastaliginedir.html> adresinden edinilmiştir.
- Saines, K. N., Brasil, P., Kerin, T., Vasconcelos, Z., Gabaglia, C. R., Damasceno, L., . . . Moreira, M. E. (2019). Delayed childhood neurodevelopment and neurosensory alterations in the second year of life in a prospective cohort of ZIKV-exposed children. *Nature Medicine*, 25, 1213-1217.
- Segumpan, R. G., Christopher, A. & Rao, R. (2007). Cross-cultural communication styles in multinational companies in Malaysia. *Human Communication: A Publication of The Pacific and Asian Communication Association*, 10(1), 1-19.
- Sığırı, Ü. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım.

- Sözcü. (2021). *İngiliz istihbarat tepe isminden Türkiye yorumu*. 26.04.2021 tarihinde <https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/ingiliz-istihbaratinin-tepe-isminden-turkiye-yorumu-6394996/> adresinden edinilmiştir.
- Tekke, M. & Coşkun, M. (2019). Kendini tanıma, kendini gerçekleştirme, kendini aşmışlık ve potansiyelini tam kullanan kişi: Kişilerarası iletişim. *Eketronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 790-797.
- Türken, M. & Köse, Ş. (2020). COVID-19 bulaş yolları ve önleme. *Tepecik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 30(Ek Sayı), 36-42.
- Usher, K., Bhullar, N., Durkin, J., Gyamfi, N. & Jackson, D. (2020). Family violence and COVID-19: Increased vulnerability and reduced options for support. *Journal of Mental Health Nursing*, (7), 1-8.
- Ünlü, D. G. (2019). Kişilerarası iletişim sürecinde toplumsal cinsiyet kimliği kalıpyargılarının belirlenmesi: İletişim kaynağının beden dili üzerinden bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 243-262.
- Ünlü, D. G. (2021). Kişilerarası iletişim sürecinde bireyin fiziksel görünüşüne dayanan toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını belirlemek. *Global Media Journal TR Edition*, 11(22), 79-100.
- Wang, S., Wen, X., Dong, Y., Liu, B. & Cui, M. (2020). Psychological influence of Coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic on the general public, medical workers and patients with mental disorders and its countermeasures. *Psychosomatics Journal*, 61(6), 1-9.
- WHO. (2019). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*. 25.07.2020 tarihinde <https://www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus-2019> adresinden edinilmiştir.
- Xiao, H., Zhang, Y., Kong, D., Li, S. & Yang, N. (2020). Social capital and sleep quality in individuals who self-isolated for 14 days during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak in January 2020 in China. *Medical Science Monitor: International Medical Journal of Experimental and Clinical Research*, (26), 1-8.
- Yamaguchi, K., Takebayashi, Y., Miyamae, M., Komazawa, A., Yokoyama, C. & Ito, M. (2020). Role of focusing on the positive side during COVID-19 outbreak: Mental health perspective from positive psychology. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(1), 49-50.
- Yücesan, B. & Özkan, Ö. (2020). COVID-19 pandemi sürecinin sağlık yönetimi açısından değerlendirilmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(COVID-19), 134-139.
- Zhu, Z., Xu, S., Wang, H., Liu, Z., Wu, J., Li, G., . . . Wang, W. (2020). COVID-19 in Wuhan: Sociodemographic characteristics and hospital support measures associated with the immediate psychological impact on healthcare workers. *Eclinical Medicine*, 24, 1-11.